

Opinnäytetyö (AMK)

Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma

Tietokantajärjestelmät

2010

Heli Miettinen

IKÄÄNTYNEIDEN SUHDE SOSIAALISEEN MEDIAAN

– Case Vihti ja lähiseutu

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma | Tietokantajärjestelmät

Joulukuu 2010 | 34

Ohjaaja: Minna-Kristiina Paakki

Heli Miettinen

IKÄÄNTYNEIDEN SUHDE SOSIAALISEEN MEDIAAN

- Case Vihti ja lähiseutu

Tämä opinnäytetyö käsittelee ikääntyneiden suhdetta sosiaalisen median palveluihin. Tutkimus tehtiin Vihdissä ja sen ympäristössä. Tavoitteena oli saada selville, kuinka tunnettuja sosiaalisen median palvelut ikääntyneelle väestölle ovat. Ikääntyneemmätkin henkilöt käyttävät aikaa Internetissä tilastojen mukaan lisääntyvässä määrin. Yhteisöpalvelut ovat merkittävä osa monen tietokoneen käyttäjän ajanvietettä.

Työn alussa pohditaan sosiaalista mediaa teoreettiselta kannalta ja määritellään sosiaalinen media käsitteenä. Lisäksi työssä käydään läpi ikääntyneiden tarpeita tietotekniikan käyttäjinä. Tietokoneiden ja tietotekniikan kehittyessä käytettävyyks on otettava huomioon koko ajan lisääntyvässä määrin, koska vaikeasti käytettävät ohjelmat ja työkalut ahdistavat ikääntyneitä, eivätkä ne siten ole luomassa mielenkiintoa tietotekniikkaa kohtaan. Tällä hetkellä on kuitenkin paljon hankkeita, joiden avulla yritetään luoda edellytykset siihen, että ikääntyneet ja ikääntyvät henkilöt pysyisivät teknisen kehityksen mukana.

Opinnäytetyö sisältää teoria osuuden ja kyselytutkimuksen. Teoriaosuudessa käydään läpi aikaisempia julkaisuja, jotka käsittelevät sosiaalista mediaa. Näiden julkaisujen avulla saadaan käsitys siitä, mikä on sosiaalinen media ja mikä on ikääntyvien suhde sosiaaliseen mediaan.

Kyselytutkimus tehtiin Vihdin ja sen ympäristökunnissa asuville 30 ikääntyneelle kyselylomakkeella. Kyselylomake jaettiin kansalaisopiston ikääntyneelle tietokonekurssilaisille ja 4H-kerhon vastaavalle kurssille. Näistä kolme vapaaehtoista lisäksi haastateltiin tarkennuskysymyksiin. Kyselytutkimusosuudessa kyettiin kartoittamaan Vihdin ympäristön ikääntyneiden suhdetta sosiaaliseen mediaan.

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan sosiaalinen media on varsin uusi asia ikääntyneiden keskuudessa ja he eivät sitä vielä tunne eikä kiinnostus ole kovin suurta. Sen sijaan esimerkiksi kansalaisopiston tietotekniikkakurssin ikääntyneille osallistujille tärkein ennako-odotus oli se, että he halusivat oppia käyttämään tietotekniisiä peruspalveluita joustavasti.

ASIASANAT: Sosiaalinen media, ikääntyneet, ikäihmiset, seniorikansalaiset, eläkeläiset, tietokoneen käyttö, tietojärjestelmien käytettävyyks, tietotekniikan osaamisen kuilu, Web 2.0,

BACHELOR´S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Information Business Systems| Database Systems

December 2010 | 34

Instructor(s) Minna-Kristiina Paakki

Author: Heli Miettinen

Senior Citizens' Attitudes to Social Media - Case Vihti and its surroundings

This thesis discusses senior citizens' attitudes to social media services. The survey was made in Vihti and its surroundings. The goal was to find out how known social media services are among elderly people, who statistically spend growing amount of their time on Internet. Community services represent a significant part of entertainment to computer users.

The theory deals with social media in general and describes what social media covers as a term. The special needs of aged people are handled as well. The usability of information systems from senior citizens' point of view is a challenge as the difficulty to use software and tools distress them and it does not raise their interest in Information Technology. However, there are a number of projects going on to build the prerequisites for the elderly and aging people to be able to follow the technical development.

This thesis consists of a theory part and of a survey. In the theory part some publications about social media are gone through, giving a perspective to, what is social media and what is the relation of aging people to social media.

The survey of this thesis was made with a written query to 30 elderly people in Vihti and its surroundings. The query was delivered to the participants of an IT course for elderly people in Hiisi Institute and of a respective 4H club course. Additionally, three volunteers of these courses were interviewed in more detail. The survey was able to give light to the relation of elderly people to social media in Vihti and its surroundings.

According to the results of this thesis social media is a very new matter among elderly people and they do not know too much about it, nor is the interest in it too high. Instead, as an example, the single most important expectation of a group of senior people on a course on computer literacy was to learn how to use basic services in a fluent manner.

KEYWORDS:

Social Media, Senior Citizens, Aged People, Retired People, Computer Literacy, Information Systems Usability, Digital Divide, Web 2.0

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen aihe ja rajaus	5
1.2 Tutkimuksen kulku	6
1.3 Työn rakenne	6
2 SOSIAALINEN MEDIA JA SEN PALVELUT	8
2.1 Mitä on sosiaalinen media	8
2.2 Sosiaalinen media käsitteenä	10
2.3 Sosiaalisen median luokittelusta	11
3 IKÄÄNTYNEET JA SOSIAALINEN MEDIA	13
3.1 Tietoyhteiskunnan haasteita	13
3.2 Ikääntyneet sosiaalisen median käyttäjinä	14
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA HAASTATTELUT	19
4.1 Kyselytutkimuksen toteutus	19
4.2 Kyselytutkimukseen osallistuneiden kuvaus	20
4.3 Haastatteluiden tuloksia	23
4.4 Tutkimustulosten yhteenveto	25
LOPPUPÄÄTELMIÄ JA POHDINTAA	27
LÄHTEET	29

KUVIOT

Kuvio 1. Internetin käyttäjät, kevät 2001 - kevät 2005, prosenttia 15-74 -vuotiaista ikäryhmittäin

Kuvio 2. Naisten ja miesten osuus kyselyyn vastaajista

TAULUKOT

Taulukko 1. Sosiaalisen median luokittelu taulukko muodossa

Taulukko 2. Verkkoyhteisön olemassaolon tärkeys eri ikäryhmissä

Taulukko 3. Tunnetut ja tuntemattomat sosiaalisen median palvelut

1 Johdanto

Työ käsittelee ikääntyneiden henkilöiden suhdetta sosiaalisen median palveluihin. Tutkimus on tehty Vihdin ja sen ympäristön alueella.

1.1 Tutkimuksen aihe ja rajaus

Sosiaalinen media kasvattaa koko ajan asemaansa yhteisessä kanssakäymisessä niin nuorten kuin keski-ikäistenkin keskuudessa. Tämä herättää väistämättä kysymyksen ikääntyneiden asemasta tässä kehityskulussa. Tämän tutkielman avulla on tarkoitus selvittää onko ikääntynyt väestö kiinnostunut sosiaalisen median palveluista, ja jos on, niin mikä on tälle ryhmälle tärkeää palvelua ja mikä vähän tärkeää.

Facebookista, blogeista ja erilaisista nettiyhteisöistä puhutaan lehdissä sekä muissa tiedotusvälineissä. Mitä tämä sosiaalinen media on ja mitä nuo sanat pitävät sisällään, näitä pohditaan myös tässä opinnäytetyössä.

Minulle oli pitkään selvää, että työni tulisi käsittelemään ikääntyneitä tietokoneen käyttäjinä. Tarkempi aiheen valinta ja rajaus selkiintyi vasta alan kirjallisuutta tutkimalla sekä lukemalla aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Paras tapa rajata aihetta on juuri tutkimalla alan kirjallisuutta, mainitsee Hirsjärvi kirjassaan Tutki ja kirjoita (Hirsjärvi 2005).

Tämä opinnäytetyö rajattiin käsittämään ikääntyneitä yli 55-vuotiaita miehiä ja naisia. Alkuperäinen tarkoitus oli, että tutkimukseen osallistuisi henkilöitä vain Vihdin alueelta. Kyselyyn vastasi kuitenkin myös joitakin naapuripaikkakuntalaisia. Siten rajaus ei ollut niinkään paikkakuntaan perustuva vaan käsitti Vihdin ja sen lähikunnat. Tämä ei ole ongelma, sillä ovathan Länsi-Uudenmaan kunnat kehitykseltään suhteellisen samankaltaisia. Tutkimus tehtiin kevään 2010 aikana.

Tutkimuksella on aina joku tarkoitus tai tehtävä. Tutkimuksen tarkoitus ohjaa sen strategisia valintoja. Tutkimuksen voidaan katsoa vastaavan neljään seikkaan: se on kartoittava, kuvaileva, selittävä, tai ennustava (Hirsjärvi 2005). Tämän tutkimuksen päämäärä on sosiaalisen median tämänhetkistä tilannetta kartoittava. Se antaa suuntaa siihen, kuinka ikääntyneet tällä hetkellä ovat sisäistäneet verkkoyhteisöt. Kyselyjen perusteella on voitu selvittää, minkälainen sosiaalisen median tuntemus ikääntyneillä on nyt. Tähän liittyy myös syy-seuraussuhteiden kartoittaminen. Näin tällä tutkimuksella on haluttu saada käsitys ikäihmisten mahdollisista esteistä sosiaalisen median käyttöön.

1.2 Tutkimuksen kulku

Tutkimus on tehty käyttämällä sekä laadullista että määrällistä menetelmää. Kyselylomakkeen jakaminen oli varsin vaikea toteuttaa niin, että mahdollisimman moni kyselyn vastaanottaja myös palauttaisi sen. Lomakkeet jaettiin tietotekniikka-alan harrastepiireissä liikkujille. Laadittu lomake oli mahdollisimman yksinkertainen ja suhteellisen helposti täytettävissä.

Kyselyn vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia. Näin ollen on katsottu, että vastauskertymä oli riittävän kattava antamaan suuntaa.

Teoriaosuudessa selvitellään sosiaalisen median käsitettä. Tutkimalla alan kirjoituksia ja julkaisuja saa käsityksen siitä, mitkä ovat sosiaalisen median tuntomerkit, ja näin on mahdollista analysoida ja tehdä johtopäätöksiä kyselytulosten perusteella.

1.3 Työn rakenne

Johdantoluku koostuu mm. aiheen kuvauksesta ja rajauksesta. Lisäksi selvitetään tapaa, jolla tutkimus on tehty. Luvussa kaksi käydään läpi sosiaalisen median olemusta, mitä se on ja miten se on kehittynyt. Luku kolme sisältää tietoa ikääntyneistä internetin käyttäjinä: löytävätkö ikääntyneet

itselleen sopivaa materiaalia verkosta, ja onko kehityksessä otettu huomioon riittävästi ikääntyneiden tarpeet niin opiskelun kuin tekniikan käytettävyydenkin kannalta.

Luvussa neljä käydään läpi kyselytutkimuksen tuloksia ja analysoidaan haastatteluja, mitä mieltä ikääntyneet ovat sosiaalisesta mediasta, mikä on heidän mielenkiintonsa näihin palveluihin ja pitävätkö he ylipäätään näitä palveluita välttämättömänä. Viimeisessä luvussa viisi on johtopäätöksiä ja päätelmiä.

2 Sosiaalinen media ja sen palvelut

Tässä luvussa käsitellään sosiaalista mediaa yleisesti ja tarkastellaan, mitä se on ja mistä tämä käsite on tullut.

Sosiaalisen median palvelut voidaan ryhmitellä niiden käyttötarkoituksen perusteella. Eräässä artikkelissa puhuttiin jopa genreistä. Kirjallisuuden genret ovat kuitenkin jonkin verran erilaisia, mutta luokittelu voisi olla genreä sopivampi nimike. Tässä luvussa puhutaan myös yhteisöpalvelujen luokittelusta.

2.1 Mitä on sosiaalinen media

Sosiaalinen media on eri yhteisöissä tuotettujen aineistojen viestintäkeino. Yhteisöllisyys on tässä yhteydessä merkittävä ominaisuus. Prosessia, jossa rakennetaan yhteistä sivustoa yhteisön voimin, sanotaan sosiaaliseksi mediaksi. Tässä prosessissa yksilö voi sekä tuottaa että kuluttaa sisältöä. Osallistujien välinen vuorovaikutus on tyypillistä näille sivustoille (Kalliala & Toikkanen 2009,18).

Sosiaalinen verkostoituminen antaa mahdollisuuden erilaisten palvelujen luomiseen. Kaikessa tekemisessä tavoitteena on tuottaa yhdessä jokin päämäärältään merkittävä ja tarpeellinen tuotos. Tuotos ei välttämättä koskaan ole valmis, mutta se jalostuu koko ajan ns. kollektiivisen älyn myötä. (Kalliala & Toikkanen 2009,18). Henkilöillä voi olla erilaisia syitä viihtyä verkossa ja verkostoitua. Päämääränä voi olla vaikkapa itsensä tuominen esille, siis esiintymishalu. Siihen sosiaalinen media antaa mahdollisuuden mm. taiteen esillepanon kautta. Yksi merkittävä verkon voima on vertaistuki. Sivustoilla on mahdollisuus verkostoitua, hakea toverikseen samassa elämäntilanteessa eläviä henkilöitä ja saada näin tukea itselle sekä mahdollisesti myös auttaa toista. (Kalliala & Toikkanen 2009, 18)

Lisäksi on monia muita syitä, jotka saavat ihmiset viihtymään yhteisöissä. Viihtymisen voi olla vain sitä, että seuraa ihmisten edesottamuksia.

Sosiaaliseen mediaan ja sen palveluihin liittyminen edellyttää avointa mieltä. (Kalliala & Toikkanen s.18)

Sosiaalisen median käyttö on kasvanut ja kasvaa edelleenkin yhteiskunnan joka alalla. Näin tapahtuu myös markkinoinnissa. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun lehdistötiedotteessa keväällä 2010 käsiteltiin sosiaalisen median asemaa tulevaisuuden markkinoinnissa. Lehdessä kuvataan seuraavaa.

Digitaalisen markkinoinnin barometrin mukaan sosiaalisen median, kuten blogien ja yhteisöjen hyödyntäminen digitaalisessa markkinoinnissa kasvaa nyt harppauksin. Jo muutaman vuoden digitaalisen markkinoinnin edelläkävijäyritysten suosiossa ollut sosiaalinen media on nyt saavuttamassa hitaampiakin omaksujia. Nämä yritykset ottavat kuitenkin vasta ensiaskeleitaan ja hyödyntävät edelleen eniten perinteisempiä välineitä kuten verkkosivustoja ja verkkomainontaa.

Samassa lehdessä on tutkija Petteri Pohdon (Pohto 2010 [viitattu 4.9.2010]) ajatuksia sosiaalisen mediasta ja markkinoinnista

Sosiaalisen median käyttö markkinoinnissa on samanlaisessa vaiheessa kuin hakukonemarkkinointi vielä muutama vuosi sitten. Jos kehitys jatkuu samanlaisena, ei kukaan kyseenalaista sosiaalisen median painoarvoa enää kahden vuoden kuluttua, tutkimuksen tekijä tutkija **Petteri Pohto** DiViAsta kuvaa tilannetta. Vaikka Pohto korostaa, että sosiaalinen media ei olekaan yhtä kuin Facebook, ei sen suurta merkitystä voi mitenkään kieltää.

Sosiaalinen median palvelut on taannoin voitu luokitella viihteelliseksi ajan kuluksi. Sitä ne voivat olla vieläkin, mutta nykyisen käsityksen mukaan sosiaalinen media on parhaimmillaan uuden oppimisen ympäristö ja sivistyksen jakaja. Ihmisten erilaiset voimavarat kerätään yhteen, mikä mahdollistaa uusien ideoiden luomista. Lisäksi asioiden käsittely ei ole paikkaan sidottua, joten aikaa ei kulu paikasta toiseen kulkemiseen. Palvelujen monimuotoistuminen tuo entistä laajempaa näköalaa sisältöön.

Harto Pönkän ajatuksia lainaten sosiaalinen media on määritelmän mukaan prosessi, jossa yhteisöt ja ryhmät rakentavat verkkoteknologiaa avuksi käyttäen julkaistavaa sisältöä. Tärkeintä sisällön rakentumiselle on yhteisöjen ja yksilöiden vuorovaikutus. (Pönkä 2009 [viitattu 8.5.2010]).

Tämän määritelmän mukaan sosiaalinen media on kolmikantainen. Kolmikanta muodostuu sisällöstä, yhteisöstä ja teknologiasta (Pönkä 2009). Lisäksi on joukko muita määritelmiä, joilla sosiaalista mediaa on yritetty rajata. Tutkimuksessa halutaan myös hiukan hahmottaa sitä, mikä kuuluu sosiaaliseen mediaan mikä ei, esimerkiksi voiko sähköpostipalvelu olla sosiaalista mediaa.

2.2 Sosiaalinen media käsitteenä

Käsite luodaan antamalla sanalle merkityksellinen sisältö. Tämä sisällönkuvaus voisi toimia kyseisen sanan synonyymina. Jotta käsitteelle olisi mahdollista luoda määritelmä, on tehtävä käsiteanalyysi. Sen avulla tutkitaan erilaisia piirteitä joita käsitteellä on. (Hölttä 2004 [viitattu 5.5.2010]).

Sosiaalinen media -käsitettä ei ole tarkkarajaisesti kyetty määrittelemään. 1980-1990 luvuilla sosiaalisesta mediasta puhuttaessa on puhuttiin uudesta mediasta, multimedialta, verkkomediasta ja digitaalisesta mediasta. Sosiaalinen media terminä tuli tutuksi vasta Web 2.0:n luotana vuonna 2005. (Erkkola 2008 [viitattu 4.5.2010])

Erkkola pyrkii tutkimuksessaan luomaan sosiaaliselle medialle käsiteanalyysin kautta tarkemman määritelmän. Hän hakee vastauksia kysymyksiin eri teemojen pohjalta. Kysymykset on jaettu neljään eri aihepiiriin: ominaispiirteet, ennakkoehdot, seuraukset ja lähikäsitteet (Erkkola 2008 [viitattu 4.5.2010]).

Tutkimuksen tuloksena Erkkola päätyy seuraavaan johtopäätökseen ja määritelmään.

Sosiaalinen media on teknologiasidonnainen ja -rakenteinen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta. Samalla sosiaalinen media on jälketeollinen ilmiö, jolla on tuotanto- ja jakelurakenteen muutoksen takia vaikutuksia yhteiskuntaan, talouteen ja kulttuuriin.

Sosiaalisen median kehitys on alkanut 1993, kun Tim Berners-Lee julkaisi helppokäyttöisen graafisen www-selaimen. Tämän kehityksen jälkeen

kaupalliset ja yksityiset liike-elämän vaikuttajat alkoivat kehittää www-palveluita, kirjoittaa Kari A. Hintikka Jyväskylän yliopistosta.

Tiedonsiirtonopeus vuosituhannen vaihteessa toi yleistyvät laajakaistapalvelut ja internet-tallennustilan. Näin sosiaalinen media sai mahdollisuuden kehittyä ripeästi, toteaa Hintikka artikkelissaan. (Hintikka 2008 [Viitattu 13.5.2010]).

2.3 Sosiaalisen median luokittelusta

Sosiaalisen median palvelut on joskus luokiteltu viihteeksi, ajankuluksi tai vaikkapa tapahtumapaikaksi. Jaottelu tapahtuu lähinnä sen mukaan, kuinka palvelu aktivoi käyttäjää.

Perinteinen luokittelujärjestelmä ei ole välttämättä sopiva sosiaalisen median luokitteluun. Tähän tarkoitukseen soveltuvat genret hahmottuvat palvelun käyttäjän tarpeiden kautta. Luontevampi tapa on verrata lajityyppejä perinteiseen mediaan. Kirjassaan Social Media, Lietsala ja Sirkkunen luokittelevat sosiaalisen median palveluita suhteessa perinteiseen mediaan. Eri lajeja on siten luokiteltu sen mukaan millaisia toimintamalleja käyttäjälle tarjoutuu ja mikä on käyttäjän rooli. (Lietsala ja Sirkkunen 2008, 25 - 29)

Lietsalan ja Sirkkusen mukaan luokittelu olisi seuraavanlainen: Sisällön luominen ja julkaiseminen käsittää oman lohkonsa. Seuraavana lohkona voisi olla sisällön jakelupalvelut. Sosiaaliset verkostoitumispalvelut keskittyvät yhteisöjen tukemiseen ja verkostoitumiseen. Yhteistoiminnallisessa tuotannossa tuotos tapahtuu eri käyttäjien tuottamista itsenäisistä informaatioisisällöistä. Esimerkkinä voisi olla Star Wreck. Seuraavat lohkot olisivat mm. virtuaalimaailmat, jotka tarjoavat käyttäjälle ensisijaisesti kokemuksia ja elämyksiä sekä jännitystä. Lopuksi tulevat isäosat, jotka ovat pieniä itsenäisiä ohjelmia. Niitä voi käyttää isäntäpalvelussa mutta niillä ei juuri ole merkitystä itsenäisinä palveluina. (Lietsala ja Sirkkunen 2008, 25 - 29)

Taulukko1. Sosiaalisen median luokittelu taulukko muodossa

Sosiaalisen median luokittelu	
Sisällön luominen ja julkaiseminen	Blogit, Wigit, Podcastit
Sisällön jakelupalvelut	YouTube, Flickr
Sosiaaliset verkostoitumispalvelut	Facebook, Twitter, MySpacea
Yhteistoiminnallisen tuotannot	Star Wreck
Virtuaalimaailmat	Habbo Hotel, Google Earth, Second Life
Lisäosat	Web Developer, Firebug, HTML Validator, Live PageRank

On varsin vaikea tehdä täsmällinen luokittelu sosiaalisen median palveluista. Tällaiseen tarkkarajaiseen määrittelyyn ei liene tarvettakaan. Verkkoyhteisöt rakentavat itse itselleen sivustoja omien tarpeidensa mukaisesti. Auktoriteetit puuttuvat, eikä sääntöjä tuotoksiin juuri tarvita. Täten palvelu, joka toiselle tuottaa jännitystä, saattaa toiselle tuottaa pelkkää harmia.

Tässä työssä luokittelu noudattelee edellä kuvattua jaottelua. Tämä luokittelu on selkeä, ja palvelut voidaan melko ongelmitta asettaa johonkin näistä luokista. Lisäksi tämän työn luokitteluun on otettu mukaan keskustelupalstat.

3 Ikääntyneet ja sosiaalinen media

Tietoyhteiskunnan nopea kehitys on johtanut siihen, että asioita hoidetaan entistä enemmän internetin välityksellä. Tätä kehitystä ovat joutuneet myötäilemään niin nuoret kuin vanhemmatkin. Tiedotusvälineissä huomautetaan tuon tuostakin, että lisätietoa löytyy internetin sivuilta. Tässä tilanteessa tulee usein mieleen ikääntyneet ihmiset. Toimittajat pitävät ikään kuin itsestäänselvyytenä, että jokaisella on mahdollisuus päästä tuohon tietoon käsiksi. On varsin paljon ikääntyneitä, jotka harrastavat ja kehittävät tietoteknisiä taitoja, mutta on myös niitä, jotka eivät syystä tai toisesta ole ajautuneet tietokoneen pariin.

3.1 Tietoyhteiskunnan haasteita

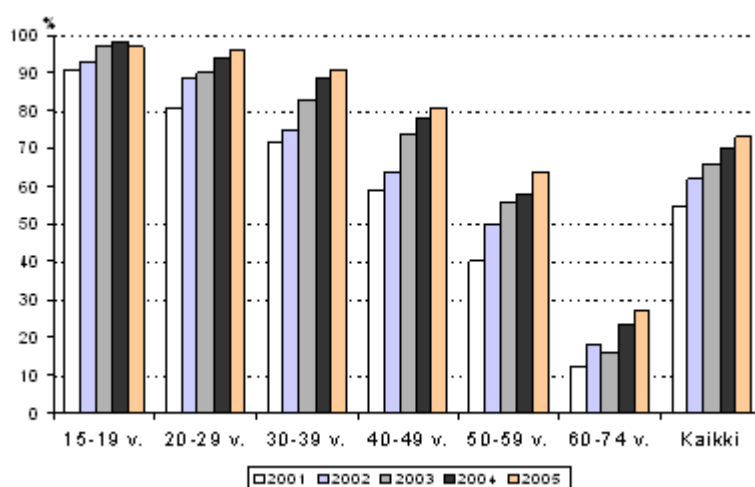
Tietokoneen käytön opettelu vaatii ikääntyneeltä mielenkiintoa ja kärsivällisyyttä. Itä-Suomessa toteutetaan hanketta, jossa on otettu huomioon tasa-arvon näkökulma. Ikääntyville henkilöille pyritään luomaan esteetön mahdollisuus käyttää tietoyhteiskunnan palveluita. Palvelut olisi toteutettava nimenomaan helpottamaan arjen askareita. Tulevaisuudessa pyrittäisiin ottamaan huomioon eri ryhmien tarpeet ja luomaan edellytykset, jossa jokaisella olisi mahdollisuus hyödyntää tieto- ja viestintätekniiikan palveluita. Näillä palveluilla on tulevaisuudessa kasvava rooli. Tähän tarvitaan koulutusta. Loppuraportissa mainitaan:

Tieto- ja viestintätekniiikan (TVT) käytön osalta ikääntyneet ovat vielä nykyisin selvästi heikommassa asemassa kuin muu väestö keskimäärin, ja jottei syvempää digitaalista kahtiajakoa (ns. Digital Divide) pääsisi muodostumaan, tarvitaan mm. opetuksellisia toimenpiteitä.

Ikääntyneet ovat valmiita oppimaan haastaviakin asioita, mikäli oppimisen seurauksena päivittäinen elämä ja kotonaolo helpottuvat. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2008. [Viitattu 2.5.2010])

Ikääntyneet arvostavat tekniikkaa silloin, kun se auttaa heidän selviytymistään jokapäiväisistä askareista ja kun sen käyttö on tehty helpoksi, sanoo professori **Jukka Rieki** Oulun yliopistosta. (Rieki 2007. [Viitattu 13.5.2010]).

Internetin käyttö tilastokeskuksen tietojen mukaan on koko väestöä ajatellen kasvanut vuodesta 2000 vuoteen 2008. Vuonna 2009 kasvu on hidastunut. Internetin käyttö myös ikääntyneiden keskuudessa on koko ajan lisääntynyt.

Kuvio 1. Internetin käyttäjät, kevät 2001 - kevät 2005, prosenttia 15-74 -vuotiaista ikäryhmittäin (Tilastokeskus, 2009. [Viitattu 10.5.2010]).

Väestön ikärakenteen muuttumisen myötä iäkkäämpien suhteellinen osuus internetin käyttäjinä kasvaa koko ajan. Tämä asettaa haasteita tietoteknisten palvelujen kehitykselle. Ikääntyneet saattavat tuoda esille omia erityistarpeita joidenkin fyysisten toimintojen heiketessä. Näitä ei ole juurikaan otettu huomioon kehittämisessä. Ikääntyneellä voi olla vaikeuksia sekä tietokoneen teknisen käytön suhteen, että myös käyttöliittymän käytettävyyttä ajatellen.

3.2 Ikääntyneet sosiaalisen median käyttäjinä

Käytettävyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa käyttäjä on vuorovaikutuksessa tuotteen kanssa. Se, kuinka käyttäjä kokee tuon vuorovaikutuksen toimivan,

määrittää onko käytettävyys hyvää vai huonoa (Mäntylä 2001, 128). Jokainen käyttäjä kokee tuon tilanteen omalla tavallaan, riippuen aina kyseisen henkilön persoonallisista ominaisuuksista. Käytettävyys on kuitenkin huomattavassa asemassa tietokoneen käytön opettelussa, ja ensituntuma käyttäjän kokemuksissa on merkittävä.

On huomioitava lisäksi, ettei ikääntyneet käyttäjinä ole varsinaisesti yhtenäinen, samanlaisin ominaisuuksin varustettu ryhmä. Tiettyjä ominaisuuksia on niin nuorilla kuin vanhemmillakin käyttäjillä, kuten mm. motoriset kyvyt ja reagoitukyky. Tämän vuoksi ei suositella käyttöliittymien räätälöintiä tiettyä käyttäjäryhmää varten, vaan tätä mielekkäämpää olisi toteuttaa käyttöliittymä tiettyihin tilanteisiin sopeutuvana, dynaamisena tuotteena. (Isomäki, ym. 2003)

Huolimatta siitä, että sosiaalinen media luo entistä paremmat mahdollisuudet yhteyden pittoon ja vaikuttamiseen, vain 11 % ikääntyvästä väestöstä on ottanut asian omakseen, selviää Eduskunta tietoyhteiskunta-akatemia julkaisusta 11/2008.

Jaana Leikaksen tekemässä raportissa, joka käsittelee laajasti VTT:n NEAT-hanketta, pohditaan ikääntyneiden suhdetta nopeasti kiihtyvään tekniikan kehitykseen. (NEAT, Network of Ethics, Ageing & Technology). (Leikas 2008. [Viitattu 4.5.2010]. Tässä kehityksessä mukana pysyminen vaatii iäkkäiltä käyttäjiltä motivoituneisuutta ja halua oppia uutta. Iäkkään henkilön elinympäristön supistuminen tarkoittaa sosiaalisten suhteiden kaventumista. Tähän yksinäisyyden tuomaan haasteeseen pyritään vastaamaan erilaisten tekniikoiden avulla. Raportissa mainitaan seuraavaa.

Internetin luulisi yleisesti ajatellen olevan ikääntyvälle väestölle sovelias kommunikointimuoto: sen kautta on mahdollisuus päästä valtaville tiedon lähteille, se mahdollistaa keskusteluryhmiin osallistumisen, se sallii käyttäjän toimia rauhallisesti ja kiirehtimättä, toisin kuin usein esimerkiksi puhelimessa, ja se mahdollistaa kaiken tämän oman kirjoitus- tai keittiöpöydän äärestä.

Leikaksen raportissa mainitaan, että ikääntyneet ovat valmiit opettelemaan ja oppimaan uutta, jos opittu taito hyödyttää heidän elämäänsä jollakin tavalla (Leikas 2008). Matkapuhelimen käyttö on tuttua valtaosalle ikääntyneistä. Sen

käyttö koetaan kuitenkin vaikeaksi, Leikas toteaa. Näin on myös muiden tietoteknisten laitteiden kohdalla.

Ikääntyneiden tarve sosiaaliseen kanssakäymiseen koetaan tärkeäksi. Yhteydenpito sukulaisiin ja tuttaviiin erilaisilla kommunikointivälineillä on välttämätöntä. Virtuaaliyhteisöt luovat tähän erinomaisen mahdollisuuden. Skypen välityksellä isovanhempien on mahdollista ottaa osaa perhetapahtumiin, vaikka kauempanakin asuvan sukulaisen kanssa. Lisäksi virtuaaliyhteisöt tarjoavat mahdollisuuden kommunikoida vertaisryhmien kanssa.

Tutkimuksia sosiaalisen median käytöstä ikäihmisten keskuudessa tehdään tällä hetkellä runsaasti. Siitä osoituksena erilaisia hankkeita, joita on tehty ympäri maailmaa. Yksi niistä on Social Media for All Elderly –projekti (SoMedAll) ilmenee Verkkolehti Tutkan numerossa 14/2010. (Verkkotutka 2010 [Viitattu 20.5.2010]) Hankkeella on tarkoitus parantaa ikäihmisten vuorovaikutusmahdollisuuksia ja alentaa kynnystä sosiaalisen median käyttöön, toteaa seniorimedian asiantuntija Matti Jääskeläinen verkkolehden haastattelussa. Lehdessä todetaan, että erikoistutkija Tuula Petäkoski-Hultin mukaan projektilla on kaksi päätavoitetta: senioreiden sosiaalisen median käytön lisääminen sekä kehittää yritysten liiketoimintaa tuote- ja sisällön kehittämissä.

SoMedAll–hankkeen tavoitteina on Verkkolehti Tutka 14/2010 mukaan mm. seuraavat ajatukset:

- pyrkiä siihen, että kaikille ikäryhmille suunnattaisi sosiaalisen median palveluita
- tarjota ikääntyneille erilaisia mediankäyttömahdollisuuksia
- auttaa yrityksiä sosiaalisen median tuote- ja palvelukehittämissä.

Nettipalvelut kehittyvät kiihtyvällä vauhdilla, ja kehitys tapahtuu useimmiten nuorten käyttäjien ehdoilla. Ikääntyneiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi on nähty tarpeelliseksi toimia ja madaltaa kuilua, joka syntyy ikäihmisten ja diginatiivien välille (Mykrä, Juhan ym. 2010. [Viitattu 18.5.2010]).

Somedi-hankkeen (Sosiaalinen media ja ikäihmiset) toteutus tapahtuu Helsingin työväenopiston ja toisistaan kauempana sijaitsevien opistojen yhteistyönä. Hanketta seuraa ja arvioi Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Hanke on opetushallituksen tukema. Hanke on kaksivaiheinen. Nyt meneillään oleva hanke Somedi 2.0, joka avaa sosiaalisen median mahdollisuuksia ikääntyville. Hankkeessa tutkitaan yhteisöllistä tai yhteistoiminnallista tapaa oppia uusia ilmiöitä, kuten sosiaalista mediaa. Tätä sanotaan kollaboratiiviseksi oppimiseksi (Hintikka 1999. [Viitattu 17.11.2010]). On huomattava, että hankkeen tuloksena oppiminen ja työskentely verkostoitumisen myötä ovat saaneet uusia piirteitä ja lisäksi yhteistyö on kasvanut. (Foorumiesitys 2010. [Viitattu 20.5.2010])

Somedi-hanke on ollut laajamittainen. Koulutukseen on voinut osallistua etäyhteydellä (Second Life & Adobe Connect Pro). Nämä edellä mainitut ja monet muut nyt toteutettavat hankkeet osoittavat sen, kuinka tärkeäksi osaksi kommunikointia ja yhteistyötä sosiaalisen median palvelut ovat lähitulevaisuudessa muodostumassa. Lisäksi hankkeet ovat osoitus siitä, että ikääntyneet ovat todellisessa vaarassa syrjäytyä, jos ei aktiivista toimintaa sitä vastaan ole. Tähän haasteeseen yritetään vastata monilla keinoilla.

Taulukko 2. Verkkoyhteisön olemassaolon tärkeys eri ikäryhmissä

			Verkkoyhteisöjen olemassaolon tärkeys itselle				Yhteensä	
			Erittäin tärkeä	Tärkeä	En osaa sanoa	Lähes merkityksetön		Ei lainkaan tärkeä
Ikä	alle 25v	määrä	1	6	3	3	0	13
		% Ikä	7,7%	46,2%	23,1%	23,1%	,0%	100,0%
	25-35v	määrä	6	23	5	10	1	45
		% Ikä	13,3%	51,1%	11,1%	22,2%	2,2%	100,0%
	36-45v	määrä	0	11	3	3	0	17
		% Ikä	,0%	64,7%	17,6%	17,6%	,0%	100,0%
	46-55v	määrä	0	1	2	5	6	14
		% Ikä	,0%	7,1%	14,3%	35,7%	42,9%	100,0%
	yli 55v	määrä	0	0	1	8	5	14
		% Ikä	,0%	,0%	7,1%	57,1%	35,7%	100,0%
Yhteensä		määrä	7	41	14	29	12	103
		% Ikä	6,8%	39,8%	13,6%	28,2%	11,7%	100,0%

Edellinen taulukko on lainattu Antti Ilkan (Ilkka 2009. [Viitattu 10.5.2010]) opinnäytetyöstä, ja se kuvaa hyvin tämänhetkistä tilannetta siitä, kuinka

tärkeänä eri-ikäiset henkilöt pitävät verkkoyhteisöjä. Mitä iäkkäämmistä henkilöistä on kyse, sitä vähemmän tärkeänä sitä pidetään.

4 Tutkimuksen tulokset ja haastattelut

Tutkimuksessa käytettiin sekä laadullista että määrällistä aineistoa.

4.1 Kyselytutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Kyselylomakkeet jaettiin tietotekniikkaan jo perehtyneille ikääntyneille henkilöille. Jako tapahtui tällä perusteella, koska olettamuksena oli, että kiinnostus sosiaaliseen mediaan on ainoastaan ja vain niillä, jotka ovat kiinnostuneita ylipäätään käyttämään tietokonetta. Kyselyt jaettiin kansalaisopiston opiskelijoille sekä erään 4h-kerhon järjestämän kurssin osanottajille. Kysely tehtiin helmi-maaliskuussa 2010.

Kyselylomake oli laadittu mahdollisimman yksinkertaiseksi. Haluttiin keskittyä kysymyksiin, jotka olivat merkityksellisiä tutkimuksen kannalta. Olennaisinta oli se, kuinka ikääntyneet ihmiset tunnistavat sosiaalisen median ja ovatko he mahdollisesti käyttäneet kyseisiä sosiaalisen median palveluita muodossa tai toisessa. Lomaketta laatiessa ohjaajan rooli oli merkittävä. Alkuperäisen lomakkeen kolmas versio oli kelvollinen kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Viimeisestä versiosta oli karsittu pois kaikki turhat kysymykset, joilla ei ollut merkitystä ja arvoa tutkimukselle. Kyselylomakkeen laatiminen osoittautui haasteelliseksi ja aikaa vieväksi.

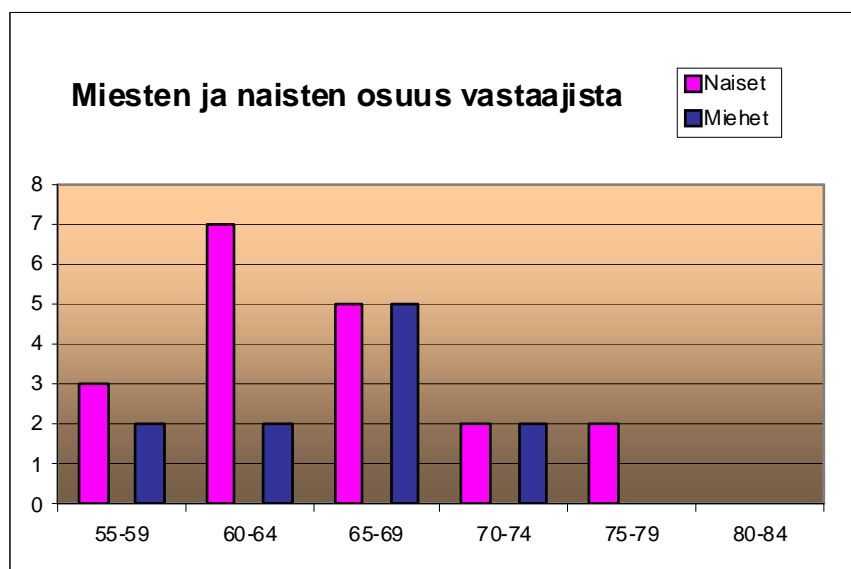
Kyselylomakkeita jaettiin 50, joista 30 palautettiin. Vastausprosentti oli siis 60%, joka koetaan hyväksi. Kyselylomakkeet jaettiin kansalaisopiston ja 4h-kerhon ikääntyville tarkoitetuilla kursseilla. Lomakkeet jakoi kunkin kurssin ohjaaja opetustilaisuuden alussa. Ohjaajat myös huolehtivat, että mahdollisimman moni palautti kyselyn. Alustavat vastaukset antoivat viitteitä siihen, ettei kyselylomakkeiden lisäjakaminen ollut tarpeen. Kyselylomakkeiden tulokset näyttivät hyvin samankaltaisilta.

Haastattelulomakkeeseen oli lisätty kohta, jossa saattoi ilmaista kiinnostuksensa haastatteluun. Miehiä ei ilmoittautunut yhtään kappaletta. Syytä tähän on vaikea arvioida. On kuitenkin niin, että lomakkeen täyttäjistä naisia oli

19. Heidän joukossaan oli neljä, jotka olivat ilmoittautuneet haastateltaviksi. Tätä asiaa suhteuttaessa olisi voinut ajatella, että 1-2 miestä olisi sopinut tuohon joukkoon.

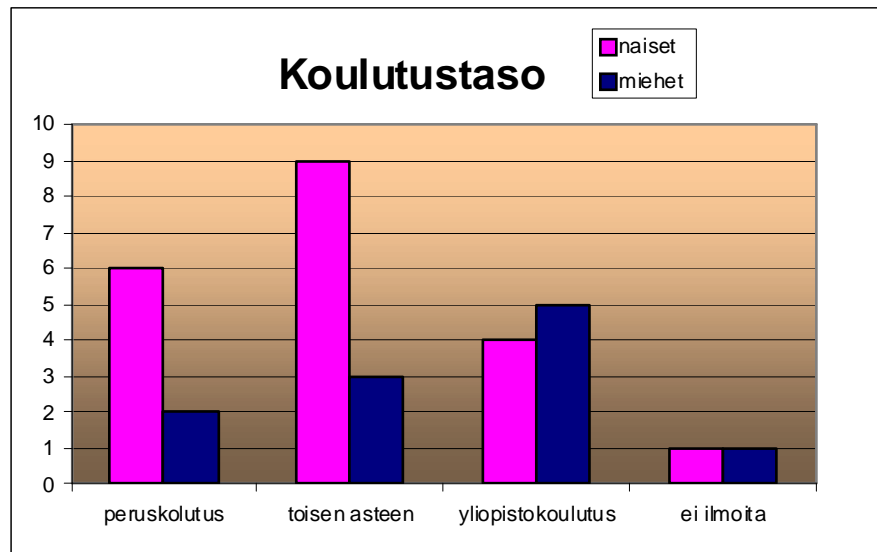
4.2 Kyselytutkimukseen osallistuneiden kuvaus

Taustatiedoissa kysyttiin perusasioita: mies/nainen, koulutus, työtehtävä yms. Naisten ja miesten suhde vastaajien keskuudessa oli 19/11.

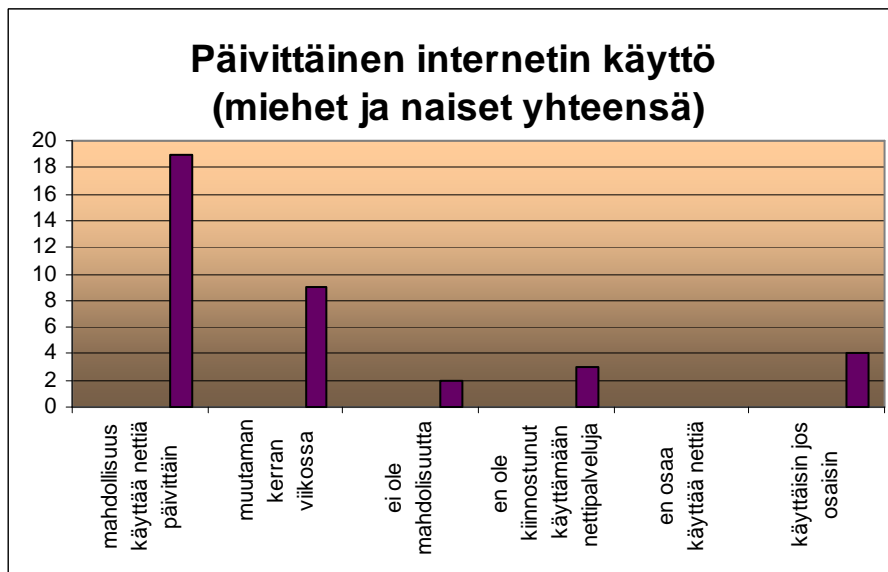
Kuvio 2. Naisten ja miesten osuus kyselyyn vastaajista

lältään 60-64-vuotiaita naisia oli selvästi eniten. Tämä ryhmä osoittautui muutenkin aktiivisemmaksi. Aktiivisuus näkyi siinä, että heillä oli hyvin paljon muitakin harrastuksia. Yli 75-vuotiaita miehiä ei ollut lainkaan mukana tutkimuksessa mutta naisia oli kaksi. Tilastokeskuksen tutkimuksissa tutkittavien ikä on yleensä rajattu 74-vuoteen. Kuitenkin on mielenkiintoista havaita tämän tutkielman valossa, että ikäluokka 75-79 on jo otettava huomioon tutkittaessa ikääntyneiden tietokoneen käyttöä.

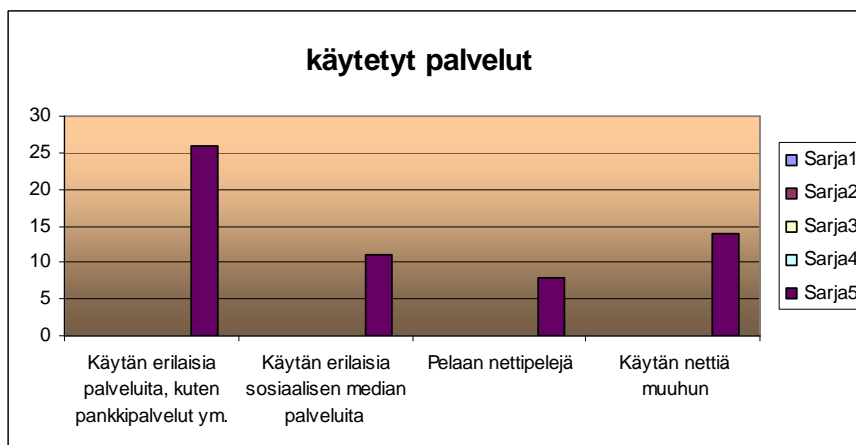
Kuvio 3. Koulutustaso kaaviona

Naisista korkeakoulun käyneitä oli 25%, kun taas miehistä lähes 50%:lla oli korkeakoulututkinto. Se, että miehet ovat koulutetumpia, kertoo mahdollisesti siitä, että korkeammalle koulutetut miehet käyttävät tietotekniikkaa useammin, kuin keskiasteen ja perusasteen koulutuksen saaneet (Tilastokeskus, 2002). Naisten keskuudessa tämä ei ole niin selvästi havaittavissa, vaan tietotekniikkaa harrastavat niin keskiasteen kuin korkeakoulututkinnon suorittaneet.

Kuvio 4. Internetin päivittäinen käyttö

Internetin käyttökokemuksista voidaan havaita, että 65% vastaajista sanoi voivansa käyttää internetiä päivittäin. 29% oli mahdollisuus käyttää internetiä muutaman kerran viikossa. Kahdella vastaajista ei ollut mahdollisuutta käyttää sitä lainkaan.

Kuvio 5. Käytetyt palvelut

Lomakkeessa kyseltiin, mitä palveluita vastaaja käyttää, esim. pankkipalveluja, sosiaalisen median palveluita tai pelaamista netissä. Pankkipalveluita käytti lähes jokainen vastaajista. Ne siis ovat löytäneet hyvin käyttäjänsä ikäryhmästä

riippumatta. Sosiaalisen median palveluita käytti n.35%. Lisäksi netissä pelattiin kahdeksassa tapauksessa 30:stä. Tässä osiossa sai myös vapaasti kertoa, mitä tietoa tms. netistä haetaan. 14 vastaajaa kertoi käyttävänsä monipuolisesti netin tarjoamia palveluita. Keskeisimpiä olivat yleistieto, sääpalvelu, kunnan sivut, uutiset sekä lehtien luku. Huutokauppasivut olivat myös jollekin tuttuja. Nettiä käytettiin myös tutkimukseen ja työntekoon.

Kyselylomakkeen loppupuolella perehdyttiin erilaisiin sosiaalisen median palveluihin ja niiden tunnistamiseen.

Taulukko 3. Tunnetut ja tuntemattomat sosiaalisen median palvelut

	tuttu	ei ole tuttu	olen käyttänyt
Facebook (verkostoitumispalvelu)	8	15	5
Delicious (Sosiaalinen kirjanmerkki)	1	20	1
IRC-galleriat (keskustelupalstat)	3	18	2
youtube (sisällön jakopalvelut)	7	12	6
flickr (sisällön jakopalvelut)		20	1
photobucket (sisällön jakopalvelut)	2	20	1
second life (virtuaalimaailma)		20	
twitter (verkostoitumispalvelu)	1	19	
Habbo Hotel (virtuaalimaailma)	5	19	
blogit (sisällön luominen ja julkaisu)	6	17	3
podcastit (sisällön luominen ja julkaisu)	2	19	

Aivan kaikki 30 eivät vastanneet tähän osioon. Se johtunee siitä, etteivät ikääntyneet tieneet, mistä tämän kaltaisessa palvelussa on kysymys eivätkä he myöskään niitä näin ollen tunnistaneet. Yhdeksän vastaajaa ei tuntenut mitään näistä palveluista, joten he laittoivat rastin kohtaan ”ei ole tuttu”, heillä ei ollut esittää muitakaan tuntemiaan palveluita.

4.3 Haastatteluiden tuloksia

Kyselylomakkeiden palautuksen jälkeen otettiin yhteys heihin, jotka ilmoittautuivat vapaaehtoiseksi haastatteluun. Haastattelu tehtiin sen mukaan, mitä he olivat vastanneet kyselylomakkeelle. Erään haastateltavan luona käytiin henkilökohtaisesti. Henkilökohtainen käynti tuntui olevan tässä tapauksessa hyvä vaihtoehto, koska se oli vaivaton järjestää. Kahden muun haastattelu oli

hankalampi toteuttaa henkilökohtaisella tapaamisella, joten se kävi helpommin puhelimen välityksellä.

Kyselyn jakaja oli saanut ikäihmisiltä sen suuntaista viestiä, että he eivät ollenkaan tiedä, mistä on kysymys. ”Mitä nuo kaikki flikkerit ja twitterit ovat?” Haastattelun aluksi tiedustelin eräältä haastateltavalta, tietääkö hän, mikä sosiaalinen media on. Haastateltavani ei oikein osannut sitä tuoda esille. Internetiä ylipäätään pidettiin sosiaalisena medianä. Näinhän se osin onkin. Sosiaalinen media on osa internetiä ja vastaaja oli oikeilla jäljillä. Tarkemman selvittelyn jälkeen päästiin yhteisymmärrykseen siitä, mistä on kysymys. Toinen haastateltavista oli tiukasti sitä mieltä, että sähköposti kuuluu sosiaaliseen mediaan. Sitä ajatusta oli vaikea vastustaa. Sosiaalista mediaa ei vielä ole määritelty tarkkarajaisesti. Eräs henkilö totesi: ”En ole koskaan tullut ajatelleeksi mikä on sosiaalista mediaa.”

Tämän jälkeen tiedusteltiin, oliko haastateltava kiinnostunut käyttämään sosiaalisen median palveluita. Hän kertoi käyttäneensä skype-palvelua, minkä syynä oli puhelun edullisuus. Eräs haastateltava mainitsi pitävänsä kuvienjakopalvelua tärkeänä, mikä näkyi myös useassa muussakin mielipiteessä. Tärkeitä olivat myös keskustelufoorumit. ”En niinkään ole ottanut osaa keskusteluihin, mutta seuran mielenkiintoisista aiheista käytävää keskustelua.”

Eräs toinen haastateltava piti erittäin tärkeänä sosiaalisen median antina yhteydenpitoa ystäviin. Hän oli hoitoalalla ja työskenteli sairaalassa. Hän totesi: ”On mukava olla kanssakäymisissä ystävien ja sukulaisten kanssa esimerkiksi facebookin välityksellä.” ”En aluksi facebookissa pyytänyt ystäväkseni nuorempia henkilöitä, mutta huomasin, että he pyysivät minua kaverikseen.” Hän sanoi, että on mielenkiintoista seurata nuorten touhua. Lisäksi hän huomautti, että yhteydenpito ystäviin on ollut tiiviimpää kuin aiemmin. Tämä on yksi tärkeä ulottuvuus sosiaalisen median mahdollisuuksista. Yleisen innostuksen ja kiinnostuksen luominen sosiaalisten medioiden pariin mahdollistaa helpon tavan olla yhteydessä muihin ihmisiin.

Kysymykseen, mikä on esteenä sosiaalisen median käyttöön, kaksi haastateltavaa sanoi pitävänsä yhtenä esteenä tietoturvan. He eivät halua, että omat tiedot leviävät kaikkialle yhteisöön. Se on hyvin luonnollista, ja se voi useassa tapauksessa olla esteenä myös nuorelle väestölle. Eräs henkilö totesi: ”Internetissä surffailu vie aikaa, minulla on paljon harrastuksia ja haluan myös toteuttaa niitä.”

Eräs haastateltavistani piti hankalana kun hänen tietotekniset taidot ovat vielä kovin puutteelliset. ”On niin hankala, kun ei vielä osaa oikein käyttää tietokonetta. Nuoremmat henkilöt käyttävät tietokonetta niin sujuvasti.”

4.4 Tutkimustulosten yhteenveto

Taustatiedoista selvisi, että kyselyyn osallistujien määrä oli suurin ikäluokassa 60-64. Tässä ikäluokassa nimenomaan naiset olivat aktiivisempia. Seuraava ikäluokka oli 65-69. Siinä oli edustettuna sekä miehiä että naisia. Tämä suurin ryhmä saattaa olla osittain vielä työelämässä, mutta näillä ihmisillä on kuitenkin aikaa harrastaa tietotekniikkaa ja opetella uutta. Miehillä on eläkkeelle pääsyn jälkeen selvästi aikaa aloittaa aktiivinen tietokoneen käyttö, ja heille jää ylipäättään omille harrastuksille enemmän aikaa. Kaiken kaikkiaan usealla vastaajalla oli muitakin harrastuksia kuin tietokone ja internetin käyttö. Joillakin oli useita harrastuksia. He olivat siis aktiivisia myös muilla alueilla.

Ihmisten odotetun eliniän nouseminen tarkoittaa myös sitä, että yhä useammin iäkkäämpiä henkilöitä voi nähdä kouluttautumassa uusien harrastusten parissa. Tässä tutkimuksessa oli mukana ikäluokka 75-79-vuotiaat. Iältään tuohon luokkaan sopivia oli kaksi kappaletta. Tätä ikäluokkaa en havainnut otetun huomioon muissa tietokoneen käyttöön liittyvissä tutkimuksissa.

Kyselylomakkeella oli yksi kysymys tietokoneen käyttökokemuksesta: onko mahdollisuus käyttää nettiä päivittäin vai harvemmin tai ei ollenkaan.

Vastauksista tähän kysymykseen voi tehdä johtopäätöksen, että likimain kaikki tutkimukseen osallistujat pääsevät internetiin niin halutessaan. Kolme ei ollut kiinnostunut käyttämään nettipalveluita lainkaan. Neljä käyttäisi nettiä, jos osaisi.

Kiinnostus sosiaaliseen mediaan oli kyselylomakkeen täyttäjillä kutakuinkin samansuuntainen. Kyselyyn vastaajista jotkut (5/30) jättivät kokonaan vastaamatta kohdan, jossa tätä kysyttiin. Sosiaalinen media tuntui olevan usealle vieras käsite, vaikka sitä oli lomakesarjan ensimmäisellä sivulla yritetty avata.

Kyselyssä oli kohta, jonne sai lisätä tuntemansa sosiaalisen median palveluita edellä mainittujen lisäksi. Tähän kohtaan oli lisätty joissakin lomakkeissa lehtien luku, sähköposti yms. Erityisesti tässä kiinnitti huomiota lisäykset, joissa oli mainittu sairaalapalvelut ym. terveyspalvelut. Tätä taustaa vasten kuvittelisin aiheen olevan sangen vieras. Pitkässä listassa, jonka olin laatinut, ei ollut skype-palvelua. Sen oli 3 vastaajaa lisännyt listaan, ja he olivat kyseistä palvelua myös käyttäneet. Antamassani listassa ei myöskään ollut Somedi-palvelua. Somedi (Sosiaalinen media ja ikäihmiset) on sivusto seniori kansalaisille 50+. Tätä palvelua ei kukaan ollut lisännyt listaan. Eräältä haastateltavalta kysyttiin, tuntee ko hän Somedi- sivustoa tai onko vierailut siellä. Hän ei sitä tuntenut, mutta kun kerrottiin, minkälaisesta vireästä sivustosta on kyse, hän innostui ja sanoi tutustuvansa kyseiseen sivustoon.

Haastatteluista ehkä selkeimmin selvisi se asia, etteivät henkilöt ylipäätään olleet vielä erityisen mukautuneita sosiaalisen median tuottamiin palveluihin. Joitakin yksittäisiä palveluita tunnettiin, mutta tietokonetta käytettiin enimmäkseen muuhun, kuin sosiaaliseen kanssakäymiseen. Lisäksi haastateltavat eivät osanneet erotella mikä on sosiaalinen media.

Erään haastateltavan ajatus siitä, että on mukava seurata nuorempia facebookin käyttäjiä, herätti ajatuksen sosiaalisesta mediasta, jossa sukupolvet voisivat kohdata helpommin toisensa.

Loppupäätelmiä ja pohdintaa

Ikääntyneet tietokoneen käyttäjät nousevat tärkeäksi kysymykseksi sosiaalisen median palveluiden koko ajan lisääntyessä. On selvää, että sosiaalisen median välityksellä luodaan paljon erilaisia palveluita, joihin myös ikääntyvän sukupolven olisi hyvä päästä.

Teoriaosuutta tehdessä oli vaikeuksia löytää tietoa juuri ikääntyneiden sosiaalisen median käytöstä tehdyistä tutkimuksista. Niitä ei kovin paljon olekaan. Löytyi kuitenkin yhteys Harto Pönkään, joka on tutkija ja sosiaalisen median asiantuntija. Hän työskentelee koulutusteknologian asiantuntijana ja on digimedia-alan yrittäjä Oulussa. Häneltä tiedusteltiin sosiaalisen median tutkimukseen liittyvää aineistoa. Vastaukseksi tuli, että hänelläkään ei sellaista ole tiedossa. Tästä saattaa tehdä sen johtopäätöksen, ettei aihe ole vielä kovin laajasti julkisuudessa, ja aihetta ei myöskään ole vielä kovin paljon käsitelty Suomessa. Tutkimustuloksia varmasti löytyisi esim. Ranskasta, Englannista, Yhdysvalloista ja Australiasta. Tieto on lähes poikkeuksetta www-sivuilla. Tämä on varsin ymmärrettävää, sillä tieto saavuttaa tällä hetkellä lukijat nopeammin nettijulkaisujen avulla kuin painettuna kirjana.

Kyselylomakkeen tekeminen oli erittäin haastava tehtävä. Kysymyksessä oli aihe, joka ei välttämättä ole ikäihmisille tuttu. Kyselylomakkeen alkutekstissä yritettiin hiukan valottaa asiaa, mutta koskaan ei lomakkeen täyttäjistä voi tietää, lukeeko hän sen vai eikö. Näin ollen siinäkin on oma haasteensa lomaketta laadittaessa. Lopulta kuitenkin varsin yksinkertaisen ja hyvän lomakkeen tekeminen onnistui.

Kyselyyn vastaajista noin yksi kolmasosa oli miehiä. Kysely tehtiin ikään kuin atk-harrastajien parissa, ja se jaettiin kaikille, jotka kyseisellä kurssilla olivat. Kurssitilastoja selatessa voi havaita kurssilaisten sukupuolijakauman olevan naisvoittoinen. Naisia oli myös tässä kyselyssä enemmistö.

Kun ikääntynyt kansalainen ei välttämättä tunnista ja tiedä sosiaalisen median olemusta, ei sitä välttämättä tunnista nuorempikaan tietokoneen käyttäjä. Henkilöiden, jotka ovat harvemmin käyttäneet internetiä, on luonnollisesti

vaikeampi erotella palveluiden laatua. On kuitenkin hyvä havaita, että sosiaalista mediaa on vaikea rajata. Vaikka sosiaalista mediaa käsitteenä onkin tutkittu, on sitä muutoin hankala tutkia ja tehdä johtopäätöksiä

Haastateltavien ikääntyneiden suhde yhteisöpalveluihin oli hyvin väljä. Jotkut olivat käyttäneet skypeä. Muita käytettyjä palveluita olivat facebook ja youtube. Youtube-sivuston käyttö voi olla hyvin yksisuuntaista. Tälle sivustolle tulisi kirjautua kuten muillekin yhteisöpalveluiden sivuille, jotta sivustolle voisi tuottaa sisältöä, kuten muissa sosiaalisen median palveluissa. Sitä, että käy katselemassa muiden tuottamaa ohjelmaa tai sisältöä, ei vielä voi niinkään sanoa vaikuttamiseksi sivustojen kehitykseen.

Tutkimuksessani olin ottanut huomioon ikäluokan yli 75-vuotiaat. Tätä yli 75-vuotiaiden ikäluokkaa ei ole otettu yleensä huomioon tutkimuksissa, ei myöskään tilastokeskuksen erilaisissa kyselytutkimuksissa. Jatkossa tulisi tutkimuksissa huomioida myös ne ikääntyneet henkilöt, jotka vielä yli 75-vuotiaana ovat valmiita oppimaan uusia asioita. Heillä saattaa olla hyvät edellytykset kotona asumiseen, mutta heikentyneen liikuntakyvyn vuoksi eivät kykene tapaamaan ystäviä ja tuttaviam. Tutkimuksia, jotka koskevat myös tätä ikäluokkaa, tarvitaan, koska sitä kautta voidaan palveluja kehittää niin, että niistä hyötyy myös korkeaan ikään ehtineet.

Tässä tutkimuksessa tuli esille yksi asia, jota jo osattiin aavistaakin. Ikääntyneet eivät ole kovin kiinnostuneita sosiaalisen median palveluista. Monelle riittää, että osaa vähän käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa. Tärkeää on myös, että kykenee hoitamaan netissä pankkipalvelut ja asioimaan virastoissa. Lisäksi uutistenluku ja tiedonhaku koettiin tärkeänä. Sosiaalisen median palvelut koettiin vieraiksi. Kuitenkin sosiaalisen median avulla voitaisiin tämänkin tutkimuksen mukaan entistä enemmän kamppailla yksinäisyyttä vastaan.

LÄHTEET

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä 2008, Tieto- ja viestintäteknikka ikääntyvien toimintakyvyn tukemisessa. Loppuraportti [Viitattu 2.5.2010] Saatavissa http://pieksamaki.diak.fi/files/diak_pmk/Raportit/TVT_loppuraportti.pdf

Erkkola, Jussi-Pekka 2008. Verkkojulkaisu. [Viitattu 4.5.2010] Saatavissa http://erkkola.net/sosmed_kasite_erkkola.pdf

Hintikka, Kari 2008. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali, Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 13.5.2010] Saatavissa <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media>

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Häkkinen Päivi & Arvaja Maarit. Kollaboratiivinen oppiminen teknologiaympäristössä Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Teoksessa: Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (1999). Oppiminen ja asiantuntijuus. WSOY. http://tievie.oulu.fi/koulutusresurssit/artikkelit/hakkinen_arvaja.pdf

Hölttä, Marketta 2004. Käsitteellinen mallintaminen oppisisältöjen kuvaamisessa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteen laitos. [Viitattu 8.5.2010] Saatavissa http://www.cs.uta.fi/research/theses/masters/Holta_Marketta.pdf

Ilkka, Antti 2009. Kyselytutkimus sosiaalisten verkkoyhteisöjen käytöstä Seinäjoen alueella Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Tekniikan yksikkö. Opinnäytetyö [Viitattu 10.5.2010] Saatavissa https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6410/Antti_Ilkka.pdf?sequence=1

Isomäki, ym. 2003, Gerontologia 3/2003

Kaakinen J.& Törmä S. 1999. Esiselvitys geronteknologiasta – Ikääntyvä väestö ja teknologian mahdollisuudet. Tulevaisuusvaliokunnan teknologiaosasto, Teknologian arviointeja 5, Eduskunnan kanslian julkaisu 2/1999.

Leikas, Jaana Ikääntyvät, teknologia ja etiikka 2008. Näkökulmia ihmisen ja teknologian vuorovaikutustutkimukseen ja –suunnitteluun. VTT WORKING PAPERS 110 [Viitattu 4.5.2010]. Saatavissa <http://www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2008/W110.pdf>

Lietsala, K. & Sirkkunen, E. 2008. Social media. Introduction to the tools and processes of participatory economy. Tampere: Tampere University Press, 2008 [viitattu 5.5.2010]. Saatavissa <http://tampub.uta.fi/tup/978-951-44-7320-3.pdf>

Mykrä, Juhana ym 2010. Helsingin kaupungin suomenkielinen työväenopisto. Foorumiesitys. [Viitattu 18.5.2010] Saatavissa http://www.hameenkesayliopisto.fi/itk/documents/Foorumi_Sosiaalimedioitajavertaisohjausta.pdf

Petäkoski-Hultin, Tuula, 2010. Social Media for All Elderly –projekti (SoMedAll). Verkko-lehti Tutka 14/2010 [Viitattu 20.5.2010]. Saatavilla <http://www.verkkotutka.fi/artikkeli?id=6093>

Pönkä, Harto 2009. Verkkoblogi, Lehmätki lentäis 2009 [viitattu 8.5.2010]. Saatavissa <http://harto.wordpress.com/2009/07/27/sosiaalisen-median-maaritelmia/>

Rieki, Jukka 2003. Tekes, Tekniikka ja Internet auttavat ikääntyneiden kotona selviytymistä. iWell - Hyvinvointi ja terveys 2000-2003. Seminaariesitys [13.5.2010] Saatavissa

<http://akseli.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/ohjelmat/iWell/fi/system/uutinen.html?id=871&nav=Uutisia&arkisto=true>

Tilastokeskus [viitattu 6.9.2010]
http://www.tilastokeskus.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tau_011.xls

Saatavissa